

Jaarverslag Muskus- en Beverrattenbeheer Gemeenschappelijke Regeling Brabant 2024



Datum: Maart 2025
Registratienummer:
Zaaknr:

Inleiding

Dit verslag beschrijft de resultaten en bijzonderheden over 2024 met betrekking tot Muskus- en Beverrattenbeheer die vallen binnen de Gemeenschappelijke Regeling (GR) tussen de Brabantse waterschappen De Dommel, Aa & Maas en Brabantse Delta. Het is genoegzaam bekend dat het een nat jaar is geweest in de vorm van regenval en hoge waterstanden. Dit heeft er enerzijds toe geleid dat voor zowel de muskus- als beverrat het leefgebied veel groter is geweest dan de jaren daarvoor. Anderzijds was een gevolg dat grote gebieden langere tijd niet toegankelijk waren voor de bestrijders. Het bemalen gebied heeft tot de minste problemen geleid in ons werkgebied.

Wet- en regelgeving

Ons dagelijkse werk betreft een provinciale opdracht en valt onder de Omgevingswet (voorheen Wet Natuurbescherming art. 3.18) en de Gedragscode Waterschappen (2019) met daarvan afgeleid het Ecologisch Werkprotocol Muskus- en Beverrattenbestrijding en de nota Dierenwelzijn Brabantse Delta (29 maart 2022). Voor de nota Dierenwelzijn geldt dat de uitvoering van de wettelijke taken van het waterschap te allen tijde de basis is.

Landelijke Solderiteitsfinanciering

In 2019 is, door de 21 waterschappen in Nederland, de strategie vastgesteld "de muskusrat terugdringen tot aan de landsgrens". Concreet houdt dit streven in om in 2034 tot 10 km van de landsgrenzen de totale populatie in Nederland teruggebracht te hebben tot in totaal zo'n 500 muskusratten. Dit betekent feitelijk dat er dan in de basis geen levensvatbare populaties meer zullen zijn in dit zogenaamde Kerngebied. De instroom vanuit Duitsland en België én de grote inkomende wateren (waaronder Maas en De Dommel), wordt over een strook van ongeveer 10 kilometer (2 uurhokken á 5 km) bestreden op basis van de landelijke Solderiteitsfinanciering.

Deze financiering heeft betrekking op een landelijk totaalbedrag van 4,3 miljoen euro op jaarbasis. De kosten voor deze grensbewaking bestaat voor 50% naar rato van WOZ-waarde en 50% is gelijkelijk verdeeld over de waterschappen. Deze financiering is sinds 1 januari 2023 ingegaan voor 25% en daarover vindt in 2025 een landelijke evaluatie plaats. Bij gelijkblijvende omstandigheden volgt in 2027 de volgende 25% en in 2031 de resterende 50%.

Muskusratvangsten en -velduren 2024

In totaal zijn er in 2024 2.247 muskusratten in Brabant gevangen. Het totaal aantal muskusratvangsten ligt daarmee 16% lager in Brabant dan in 2023. Als gevolg van deze daling hoeven er met een adequate bestrijdingsorganisatie jaarlijks minder ratten gevangen te worden. Landelijk ligt het aantal vangsten 29% hoger dan in 2023. Dit is een gevolg van het feit dat er kwantitatief en kwalitatief bij bepaalde bestrijdingsorganisaties niet overeenkomstig het landelijke doel geacteerd is.

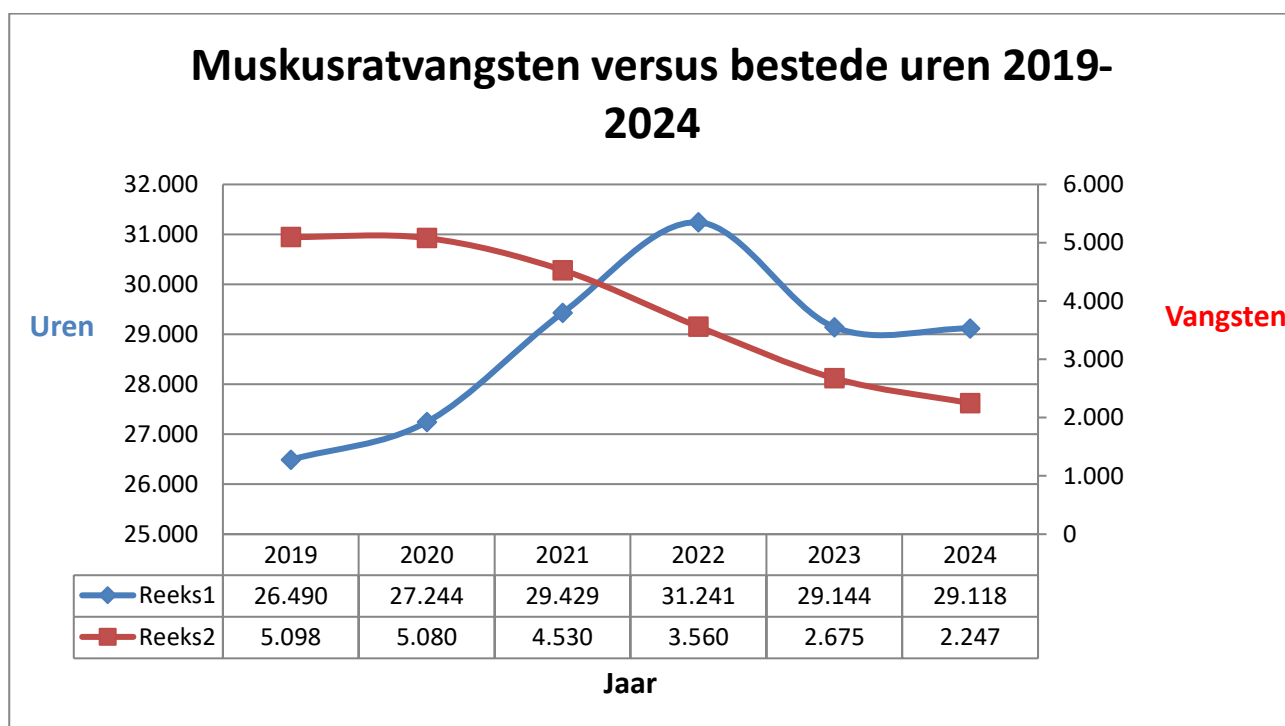


Fig.1 Muskusratvangsten versus velduren 2019-2024 GR Brabant

Het Muskusrattenbeheer GR Brabant ligt voor het kerngebied op koers met de landelijke strategie “Het terugdringen van de muskusrat tot aan de landsgrenzen”.

Het aantal velduren laat een stabiele ontwikkeling zien. Bij een inzet van 30.000 velduren zitten we in de basis op de landelijke normen en lijkt het beheerteam op volle sterkte te functioneren. In 2024 zijn er 29.118 velduren gemaakt. Het negatieve verschil van 882 velduren (-2,94%) t.o.v. de norm van 30.000 uur hangt samen met het ouderschapsverlof van een bestrijder, langdurig ziekteverzuim én ruim 500 uur extra ten behoeve van de beverrattenbestrijding.

De landelijke streefnorm van 30.000 velduren voor GR Brabant geldt zeker tot het jaar 2029 om zo voldoende druk te houden op de steeds verder dalende populatie muskusratten. Immers, elke volgende muskusrat vergt relatief meer tijd om gevangen te worden bij een steeds kleiner wordende populatie.

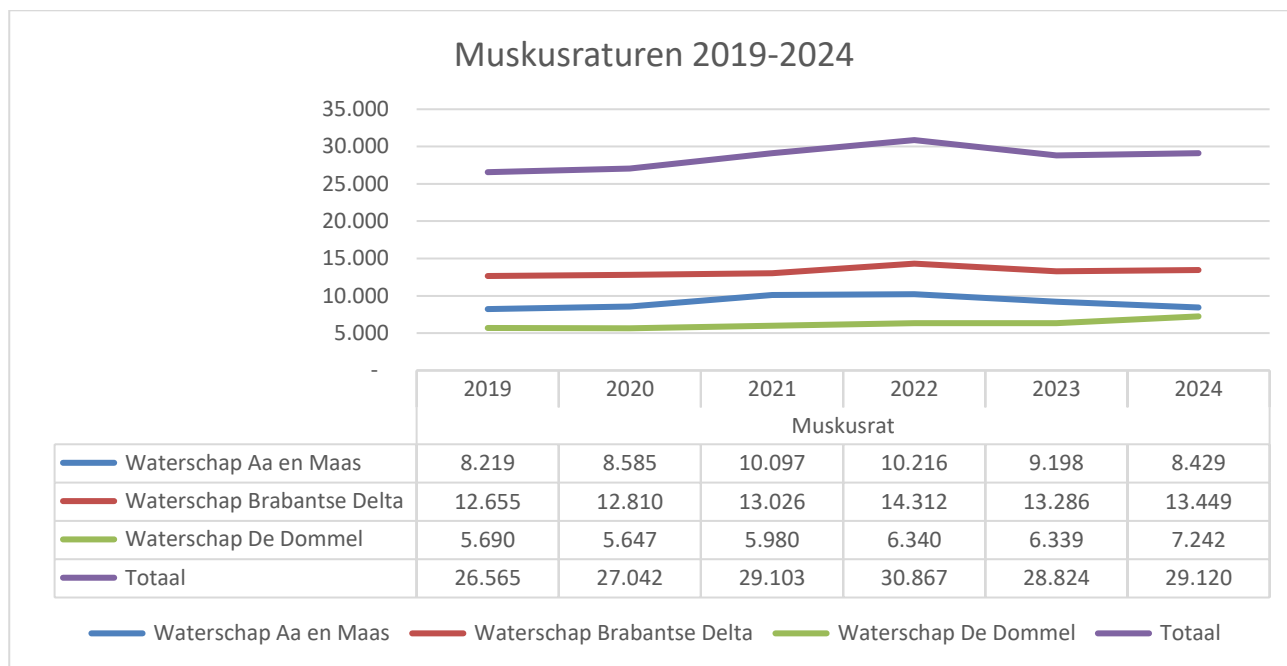


Fig.2 Muskusraturen per waterschap en totaal 2019-2024 GR Brabant

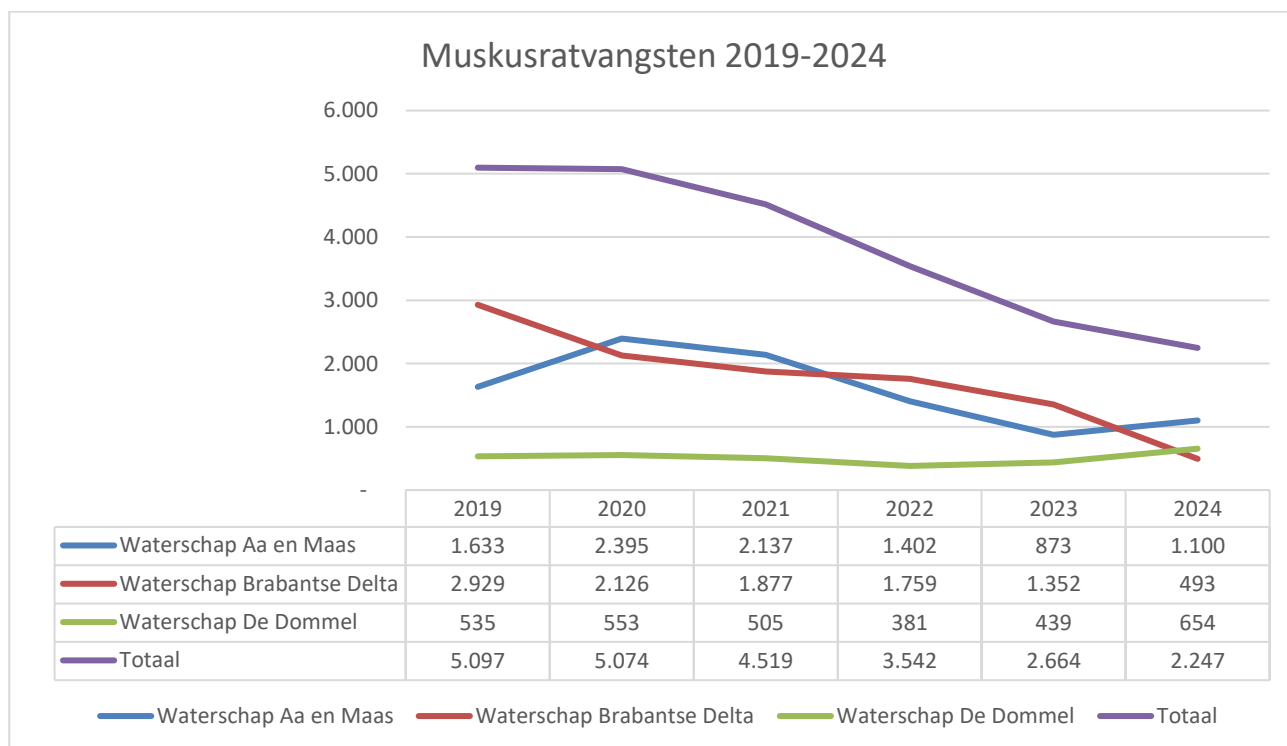


Fig.3 Muskusratvangsten per waterschap en totaal 2019-2024 GR Brabant

Beverratvangsten en -velduren 2024

In totaal zijn er in 2024 89 beverratten in Brabant gevangen. Het totaal aantal beverratvangsten ligt daarmee hoger dan 2023 met 11 vangsten. Het totaal aantal velduren is van 320 naar 838 gegaan als gevolg van de grotere aanwezigheid van dit dier.

Landelijk ligt het aantal vangsten van beverratten 5% hoger dan in 2023. Deze significante stijging is onder andere het gevolg van het feit dat het leefgebied van deze dieren afgelopen jaar groter was als gevolg van de hoge waterstanden t.o.v. voorgaande jaren. Greppels en sloten die voorheen droog stonden, waren en zijn nu waterstromen geworden. Niet in de laatste plaats ligt de oorzaak van het beverrattenprobleem in Duitsland. In Duitsland wordt dit dier alleen bejaagd door zogenaamde premiejagers en daardoor is de druk op betreffende populatie minimaal. Europese afspraken over professionele bestrijding van muskus- en beverratten komen nog onvoldoende van de grond. Vanuit België hebben we overigens geen instroom van beverratten.

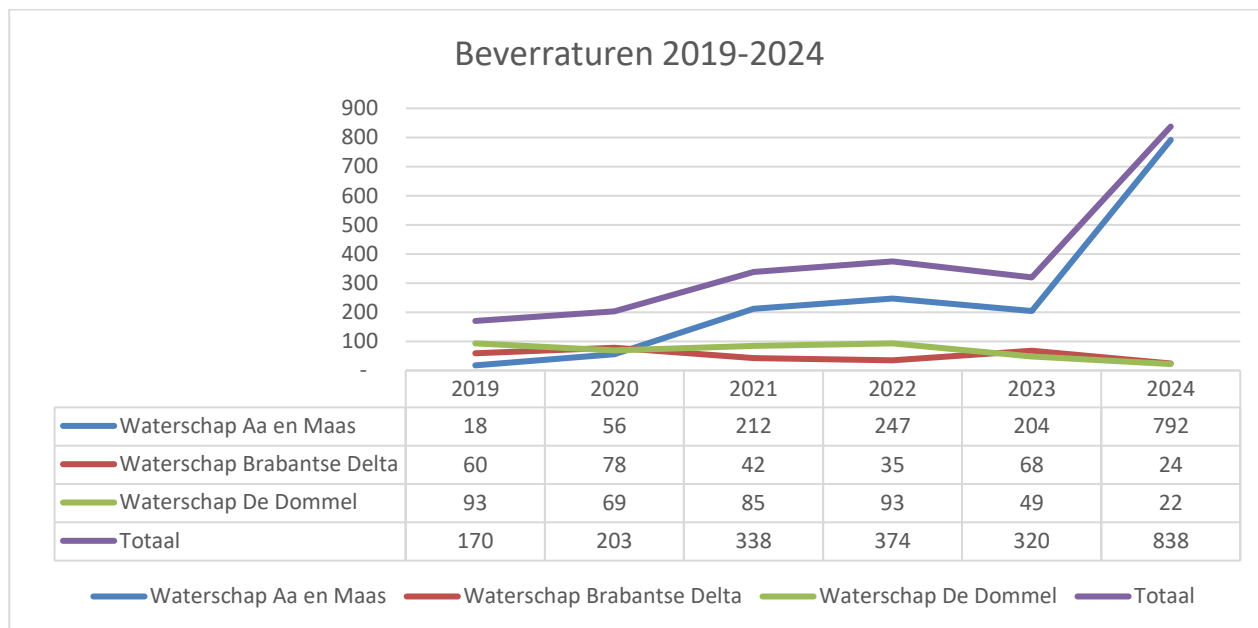


Fig.4 Beverraturen per waterschap en totaal 2019-2024 GR Brabant

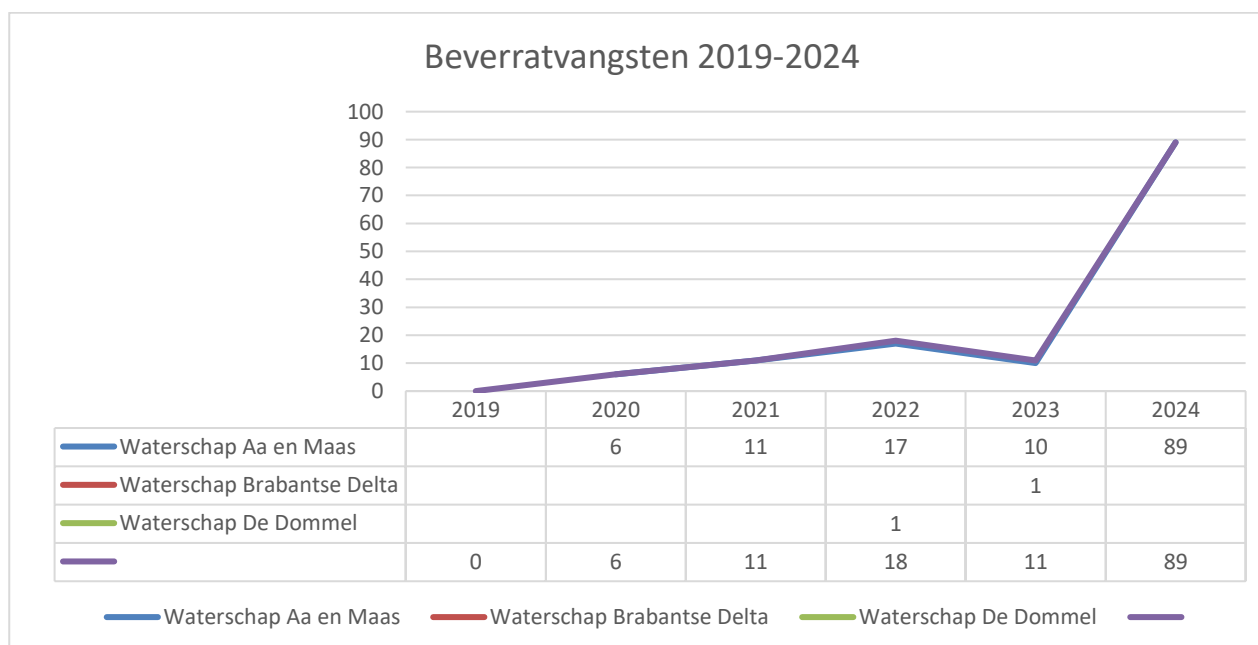


Fig.5 Beverratvangsten per waterschap en totaal 2019-2024 GR Brabant

Bever

Sinds eind 2022 is er één FTE toegevoegd aan het team in verband met de gestage groei van de beverpopulatie in het gebied van de gemeenschappelijke regeling. Deze voltijdse "bever-Fte" wordt gevormd door het totaal aan velduren die door 31 bestrijders worden gemaakt m.b.t. de bever. Gebiedsbeheerders van de drie deelnemende waterschappen weten de bestrijders te vinden voor (preventief) advies en in voorkomend geval voor ondersteuning bij beveraanwezigheid.

Het is van belang om te weten dat de muskusrat mee lijkt te liften op het "succes" van de bever. De muskusrat huist en leeft aantoonbaar in de beschermde bewoonde holen en burchten van bevers. Het is wetenschappelijk (nog) niet aangetoond, maar de (landelijke) expertise verwacht dat een muskusrat voortgekomen in een hol of burcht, m.b.t. de voortplanting dezelfde weg gaat. Oftewel, deze gaat ook huizen in een beverhol of -burcht om nakomelingen voort te brengen. De beschermde status van de bever geeft belemmeringen voor de bestrijding van muskusratten, omdat in het kraamseizoen van de bever van mei tot september binnen een straal van 100 meter van een bewoond(e) hol en/of burcht geen vangmiddelen mogen worden geplaatst. Buiten dit seizoen zijn we ook gehouden aan allerlei bepalingen zoals vermeld in het Ecologisch Werkprotocol voor Muskus- en Beverrattenbestrijding.

Heatmap

De Heatmap geeft weer waar de meeste muskus- en beverratvangsten in het gebied van de GR Brabant zijn gedaan. Op deze plekken ligt uiteraard de focus.

Muskusrat

Voor de muskusrat geldt dat in het gebied aan de grote wateren De Maas, De Amer, het Hollands Diep én De Dommel veruit de meeste vangsten worden gedaan. Er is intensief contact met onze zuiderburen om ook aan hun kant van de grens maximaal druk uit te oefenen op de aanwezige muskusratpopulaties in en aan met name de Tongelreep en De Dommel onder Eindhoven.

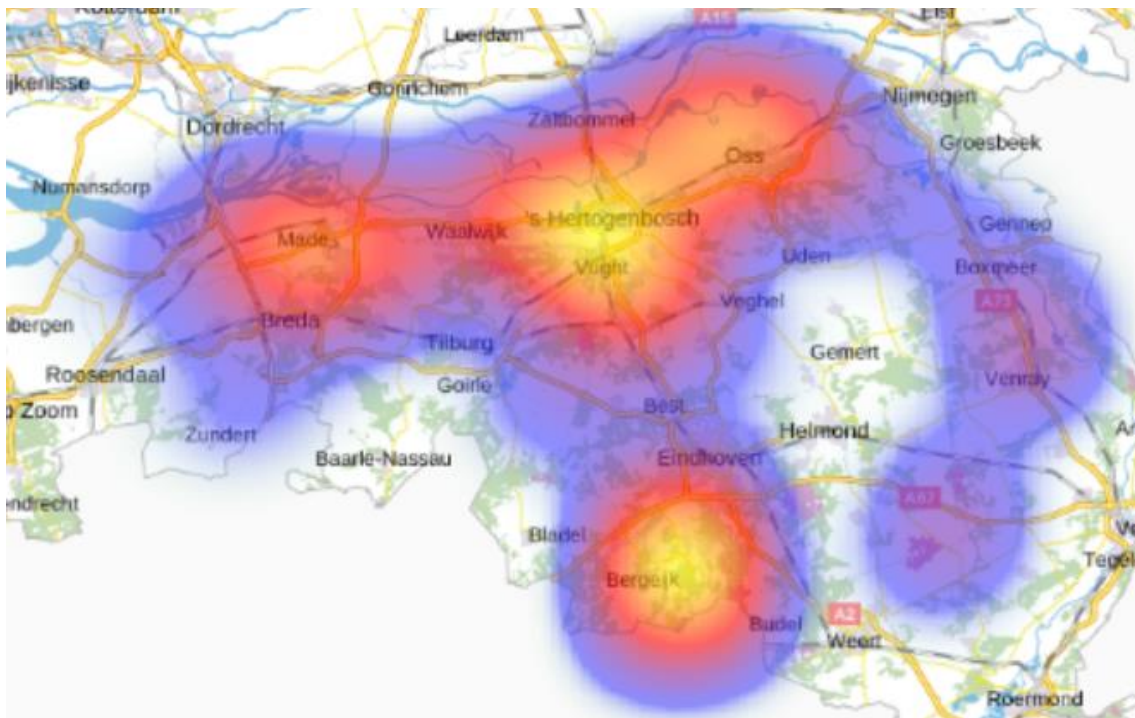


Fig.6 Weergave gebieden waar meeste muskusratvangsten worden in gedaan in GR Brabant

Beverrat

De beverrat wordt duidelijk alleen op de grens met Limburg gevangen. Dit toont tegelijkertijd aan dat wanneer de beverrat de bufferzone in Limburg weet te passeren dat deze alsnog kort aan de grens gevangen wordt. De organisatie is derhalve op orde, maar de velduren die hieraan op gaan in voorkomend geval, gaan dan ten koste van de muskusratvelduren. De huidige strategie "terugdringen van de muskusrat tot aan de landsgrens" is een afgeleide van de strategie van de beverrat die begin deze eeuw is ingezet. De huidige vangsten illustreren het beoogde doel met de muskusrat.

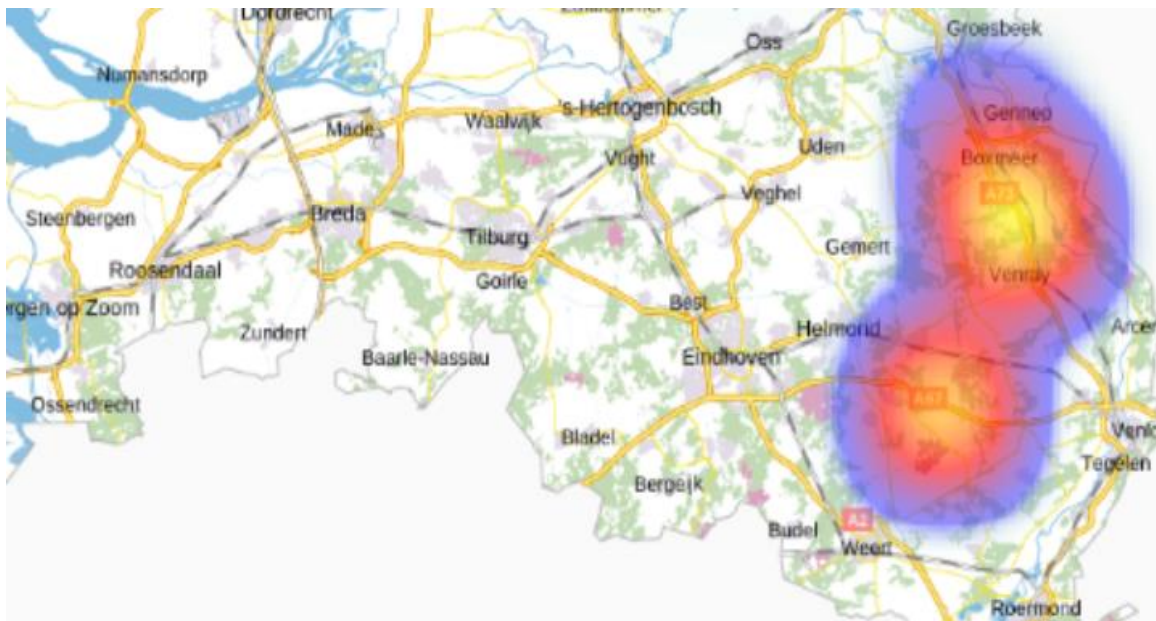


Fig.7 Weergave gebieden waar de beverratvangsten worden gedaan in GR Brabant

Bijvangsten

Het is helaas niet volledig te voorkomen dat er soms andere diersoorten dan muskus- of beverratten worden (bij)gevangen. Belangrijk is dat door de bestrijding binnen het kader van wetgeving, alles is en wordt gedaan (zorgplicht) om te voorkomen dat andere diersoorten worden (bij)gevangen op basis van de Werkinstructie muskus- en beverratbestrijding van de landelijke gedragscode voor waterschappen. De gerapporteerde bijvangsten zijn dode dieren. Levende vangsten worden teruggezet. Zie bijlage 1 voor een specificatie van de bijvangsten.

Ondersteuning Limburg

Sinds medio 2022 ondersteunt de Teammanager Muskus- en Beverrattenbeheer GR Brabant het waterschap Limburg met het op maat en adequaat maken van de Muskus- en Beverrattenorganisatie. Deze ondersteuning wordt belast tegen werkelijke kosten en komt ten goede aan de gemeenschappelijke regeling. Een sterkere muskus- en beverrattenbeheerorganisatie in Limburg zal bijdragen aan een lagere instroom vanuit Limburg naar Brabant en omliggende bestrijdingsorganisaties op relatief korte termijn.

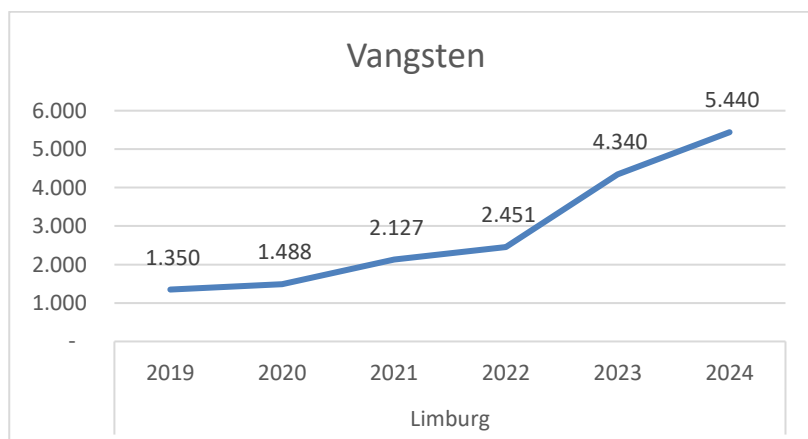


Fig. 8 Vangsten Limburg

Ontwikkelingen

eDNA

In 2024 zijn we begonnen met het uitvoeren van eDNA-metingen (environmental DNA). In gebieden waar al langere tijd geen muskusratten zijn gevangen, zijn watermonsters genomen om vast te stellen of muskusratten hier inderdaad niet meer huizen. Wanneer er geen dna van muskusratten wordt waargenomen kan het aantal vangmiddelen in betreffend(e) gebied(en) omlaag worden gebracht.

Hierdoor kan het aantal velduren in dat gebied worden beperkt en kunnen deze ingezet worden in andere gebieden. Bijkomend effect om niet meer dan noodzakelijke vangmiddelen uit te zetten, is dat daardoor ook het aantal bijvangsten af zal nemen. Wanneer (zwak) positief gemeten wordt dan zal specifiekere ingezoomd worden door extra monsternames te nemen. Deze tonen dan een specifiekere zone aan en zo kan gericht bestreden worden. In gebieden waar nog met regelmaat muskusratten gevangen worden c.q. beelden van aanwezigheid zijn, heeft de inzet van eDNA geen toegevoegde waarde.

Bever

In 2025 zal de rol die het team heeft met betrekking tot de bever verder uitgerold worden. Zo is er een landelijk project waaraan meegewerkt gaat worden om het gedrag van de bever bij hoogwatersituaties duidelijker te krijgen. Daarnaast worden mogelijkheden bekeken hoe en waar we bestrijders kunnen inzetten om preventieve inspecties te ondersteunen.

Conclusie

Op basis van de cijfers is de conclusie dat GR Brabant op koers ligt voor het terugdringen van de muskusrat tot aan de landsgrens in het kerngebied. De inzet in velduren ligt vrijwel op het noodzakelijke en afgesproken niveau tot in elk geval 2029, en de neerwaartse ontwikkeling van het aantal vangsten is een goede ontwikkeling.

De inzet is erop gericht om de taak uit te voeren met zo min mogelijk bijvangst, dierenleed zoveel mogelijk te beperken, en andere dieren zo min mogelijk te verstoren. In dit kader zijn het Ecologisch Werkprotocol en de nota Dierenwelzijn Brabantse Delta leidend.

De huidige inzet van uren zorgt ervoor dat het aantal muskusratten in het kerngebied geleidelijk naar nul wordt teruggedrongen.

De beverrat mag en kan niet veronachtzaamd worden wat blijkt uit het feit dat er afgelopen jaar meer vangsten gedaan zijn aan de grens met Limburg. De optimalisatieslag die in Limburg wordt gemaakt, zal naar verwachting op korte termijn de instroom van muskus- en beverratten doen verminderen in omliggende gebieden.

Nieuwe technieken, zoals eDNA, zullen bijdragen aan een nog efficiëntere manier van werken.

Samenvattend kan gesteld worden dat GR Brabant op de goede weg is wat betreft het realiseren van de doelstellingen van de landelijke strategie in haar verantwoordelijkheidsgebied.

Bijlage I: Bijvangsten 2024

	Waterschap Aa en Maas	Waterschap Brabantse Delta	Waterschap De Dommel	Eindtotaal
Oeverlengt km	7.831	10.068	6.098	23.997
Rivierkreeften	27	320	1	348
aal	3	3		6
aalscholver	13	38	8	59
baars	2	5		7
bever	1		2	3
blankvoorn	2	1		3
blauwe reiger		1		1
brasem		1		1
bruine rat	95	293	31	419
bunzing	6	7	4	17
canadese gans		1		1
gewone pad		1		1
grote zaagbek		4		4
karper		7		7
kolblei		1		1
meerkoet		7		7
middelste zaagbek		1		1
ruisvoorn		1		1
snoek	9	43	4	56
steenmarter	1			1
voorn	7	13	1	21
vos		1		1
waterhoen	4	30	2	36
waterral		1		1
wilde eend	2	43	4	49
wintertaling		1		1
woelrat	35	192	7	234
wolhandkrab	5	7		12
zeelt	12	62	3	77
Totale bijvangst	224	1085	67	1376
Gewenste bijvangst	127	620	32	779
Ongewenste bijvangst	97	465	35	597
Ongewenste bijvangst/km	0,012	0,046	0,006	0,025
Ongewenste bijvangst om de x km	81	22	174	40